

виникненні конфліктних ситуацій, способами збереження індивідуальної витримки працівників і протидії стресам.

– впроваджувати обов'язковий психологічний контроль.

Крім цього, основну увагу потрібно приділяти професійному кадровому забезпеченню.

Отже, правозахисна діяльність в Україні має важливе соціальне значення, адже вона має на меті захист порушених прав та законних інтересів людини, відновлення справедливості, тому для покращення роботи правозахисних установ потрібно удосконалювати психологічну роботу з працівниками даної сфери.

Використані джерела:

1. Основи держави і права України: Підручник / За ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. - К.: Знання, 2008. - 583 с.
2. Амонс М. О. Основні етапи формування психологічної підготовки працівників міліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://intkonf.org/amons-m-o-osnovni-etapi-formuvannya-psihologichnoyi-pidgotovki-pratsivnikov-militsiyi>. - Назва з екрана.
3. Україна. Конституція. Конституція України / Україна. Конституція. - Х. : Одісей, 2012. - 48 с. - (Закони України).

Походенко Ю. О.,

слухачка V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН
Національної академії внутрішніх справ

ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНКИ-ЖЕРТВИ

Кримінологічне дослідження проблеми жінки-жертви досі залишається не визначеним і не пріоритетним. Тому сьогодні основна мета полягає у розробці концептуальних основ визначення жінки як жертви, тобто особи жіночої статі, потерпілої від злочину, з урахуванням її анатомо-фізіологічних,

психологічних, психічних відмінностей та їх впливу на поведінку жінки в сучасному суспільстві.

Сьогодні немає жодних узагальнених даних відносно того, скільки жінок стали жертвами злочинних посягань в Україні. Згідно з даними, отриманими шляхом контент-аналізу публікацій в пресі, повідомлень у засобах масової інформації, різноманітній науково-популярній літературі, можна припустити, що таке співвідношення між потерпілими жінками та чоловіками становить пропорцію 9:1 (відповідно 90 % до 10 %). Крім цього, більша частина випадків насильства, вчиненого жінками, може бути кваліфікована як самозахист.

Для розробки і проведення ефективних заходів запобігання випадкам перетворення жінки в жертву злочину, необхідно знати фізіологічні та психічні особливості, які визначають її подальшу поведінку й обумовлюють підвищену вразливість останньої.

Психофізіологічні особливості жінки розглядали вчені з різних галузей наук, які досліджували корелятивні анатомо-фізіологічні та психологічні відмінності між чоловіком і жінкою. Це дозволило визначити, що в жінок, як правило, менші зріст, вага, розмір мускулатури; обсяг та життєва місткість легенів; відносно слабша і менш стійка серцево-судинна система; серце легше, стінки його тонші; пульс частіший; кров відносно легша. Отже, жінка за анатомо-фізіологічними особливостями біологічно слабка істота, обмежена у своїх фізичних можливостях, що зумовлює її певні звички, прагнення, інтереси, які позначаються на можливих варіантах вибору поведінки, способах, мотивах дій, робить її уразливішою у конфліктних ситуаціях, під час не передбачуваного нападу чи застосування психічного насилля тощо¹.

Специфічність жіночої поведінки зумовлює пластичність, адекватність стану жінки ситуації, обставинам, що складаються, розвинення сфери підсвідомого, жіночої інтуїції. Особливості

¹ Див.: Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 33 с.

анатомо-фізіологічного характеру, специфічних психічних процесів зумовлюють особливості почуттєвої, емоційної, вольової сфери життєдіяльності жінок, які за своєю природою є більш суб'єктивніші та чутливіші до навколишнього середовища. Останнє позначається на ставленні жінки до оточення (отже, й до зовнішніх несприятливих чинників), зумовлює її певну обмеженість під час вибору поведінки, яка характеризується наявністю значної схильності пристосуватися до навколишнього середовища, що пояснює той факт, що значна частина жінок стає жертвою злочину під впливом збігу негативних обставин. Фактично фізичні можливості обмежують жінок у засобах і способах захисту від нападу.

Безперечно й те, що певні особи, з огляду на свої психологічні особливості, а саме такі особистісні риси, як довірливість, необачність, необережність, агресивність, ризикованість, розкутість, розбещеність тощо, через свою віктимну поведінку найчастіше стають жертвами злочинів.

Більшість жінок, які зазнали насильства, характеризуються такими спільними рисами:

- мають низьку самооцінку;
- схильні брати на себе відповідальність за дії кривдника;
- здебільшого пасивні, але при цьому досить сильні, щоб використовувати оточення для виживання, а іноді – для уникнення чергового акту насильства;
- демонструють ознаки відчутної реакції на стрес і висловлюють скарги, що вказують на психофізичні розлади;
- вважають, що сексуальні стосунки можуть стабілізувати відносини в цілому;
- переконані, що ніхто не може допомогти їм розв'язати проблему насильства тощо¹.

Сьогодні, близько 70 % дівчат, які закінчують навчання в середніх і вищих навчальних закладах, не можуть знайти

¹ Див.: *Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї*: Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Джузі, І.В. Опришка, О.Г. Кулика – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 124 с.

роботу. Крім цього, жінка значно перевантажена у сфері побутової праці щодо обслуговування сім'ї. Проголошення юридично рівних з чоловіками прав не означає, що жінки їх реалізують. А недостатнє представництво жінок у вищих органах влади позбавляє їх можливості впливати на прийняття рішень щодо визначення стратегічних напрямів у розвитку українського суспільства.

Бідність сприяє пошуку будь-якої праці і засобів поліпшення свого матеріального становища, навіть без урахування можливих небажаних наслідків. Україна перебуває в скрутному економічному становищі, проявами якого є безробіття, передусім, серед жінок (за державними статистичними даними 70–80 % офіційно зареєстрованих в Україні безробітних – жінки¹. Відсутність стабільного заробітку; високі ціни на продукти харчування і предмети першої необхідності; загальний спад життєвого рівня в державі тощо – все це, насамперед, позначається на соціально-правовому статусі жінки.

Значна кількість жінок, які через свої соціально-рольові та психофізичні особливості зазнають шкоди від протиправних дій інших осіб, стають жертвами насильницьких, корисливих та інших злочинів. Тому сьогодні не можна ігнорувати і різнобічну інформацію про особу потерпілого від злочину. Такі дані мають не менше значення, ніж про злочинця. Роль жертв у виникненні й розвитку криміногенних ситуацій зазвичай дуже значна, тому потрібний аналіз усіх віктимологічних чинників, щоб зробити правильні висновки й узагальнення. Урешті-решт, це потрібно для прийняття рішень щодо забезпечення особистої безпеки потенційних жертв злочинів.

Особливе віктимологічне значення має неправомірне поведінка жертви, яка часто стає джерелом конфлікту і провокацією злочину. Її форми різні: від фізичного чи психічного

¹ Див.: *Урядовий кур'єр*. – 1998. – 21 трав. – С. 19.

насилюства стосовно злочинця або його близьких до їх образи (насилюство в сім'ї), проявів неповаги до громадського порядку та загальновизнаних норм моралі (проституція, торгівля жінками тощо). Випадки неправомірної поведінки потерпілих найчастіше трапляються при вчиненні таких злочинів, як вбивство, тілесні ушкодження, зґвалтування, грабежі, розбої тощо.

При вчиненні деяких видів злочинів жертвами стають виключно жінки.

Цьому сприяють такі соціально статусні й особистісно-психологічні риси жінок, як:

- особисті властивості жінок (воля, темперамент, інтелект тощо.) – імовірно, що невірніважені, безвольні люди частіше стають жертвами злочинів;

- специфіка поведінки – найрізноманітніші поведінкові прояви, що можуть як підштовхнути, спровокувати злочин, так і зменшити рівень вірогідності його вчинення, звести ризик для особи до мінімуму (віктимність ситуативна, значною мірою зумовлена збігом обставин, ланцюгом випадковостей тощо.);

- певне суспільне або службове становище (наприклад, касир, який має значні суми готівки, жінка-продавець тощо);

- рід занять і джерело походження коштів для існування (до групи ризику належать і валютна повія, і вокзальна проститутка, і ще велика кількість тих осіб, чиї доходи та прибутки мають відверто сумнівний або кримінальний – протизаконний характер.

Вивчаючи особу жінки-жертви як суб'єкта того чи іншого виду соціальної діяльності, треба мати на увазі, що між цією особою та її поведінкою існує нерозривний зв'язок. Отже, особа конкретної людини являє собою індивідуальну форму буття суспільних відносин – це цілісна сукупність взаємопов'язаних рис, властивостей і якостей учасника і носія цих відносин. І оскільки виникненню злочинного наміру та вчиненню злочину в багатьох випадках сприяють особистісні характеристики потерпілої, її поведінка і стосунки зі злочинцем, то під час розробки та реалізації запобіжних заходів мають бути враховані проблеми зниження ступеня віктимності окремих осіб, зокрема жінок, а також всі кримінологічні чинники, що обумовлюють учинення відносно них злочинів.